

Péntek Imre

Művek párbeszéde - kiteljesedőben

Zalaegerszeg kezd felismerni: fontos (kitüntetett) pontja lehet a térség képzőművészeti életének. Sok minden predesztinálja erre: a (volt) határok közelsége, a pannon kulturális hagyomány, s azok a szervezeti előzmények, melyek még a hatvanas-hetvenes években jelentek meg a megyében. Gondolok itt elsősorban a korában egyedülálló egervári művésztelepre. S akkor még nem beszélünk a jelenről: a Kendli majori Ludvig Művésztelepről, a Zalai Művésztelepekről és nem utolsó sorban a Gébárti műhelyről.

Az utóbbi hónapok kiállítási programjai, valamint azok a szervezési erőfeszítések, amelyek ebbe az irányba mutatnak, nem voltak eredménytelenek.

Ennek egyik állomása volt az a tanácskozás, melyet áprilisban a Zala Megyei Közgyűlés támogatásával a megyeházán rendeztek. Az összejövetel egyik fő mozgatója, Elisabeth Ledersberger-Lehoczky osztrák szobrászművész a következőkben fogalmazta meg a Fórum céljait: „Az a gondolat, hogy fórumot teremtsünk a művészet, kultúra és tudomány területén személyek, intézmények egymással való kapcsolatteremtésének és kommunikációjának, abból az igényből fakad, hogy tapasztalatainkat még intenzívebben kicseréljük, és koordinálni szeretnénk a regionális és országhatárokon átnyúló és interdiszciplináris rendezvényeket. A Fórum fő célkitűzése az, hogy több évtizedre kiterjedő kulturális együttműködést építsen ki az európai régiók alkotói, a kultúra szereplői és az intézmények vezetői között ott, ahol a közös kulturális örökségre alapozva van remény az új, európai polgárság létrejöttére. Rendszeres időközökben interkulturális és interdiszciplináris műhelytalálkozók formájában workshopokat, konferenciákat, kiállításokat és szimpozionokat tartunk öt ország, Olaszország, Horvátország, Ausztria, Szlovénia és Magyarország (az Alpok-Adria-Pannónia néven ismert földrajzi térség) határvidékén. (...) A találkozók során a művészet és a kultúra terén a kiemelkedő minőséget egymással megismertetjük, az együttműködés révén nagyobb publicitást tudunk biztosítani a műveknek és a háttértevékenységnek...”

Az első összejövetelen alapvetően az ismerkedés dominált, művészettörténészek, szakírók, képtár- és múzeumigazgatók, folyóirat-szerkesztők próbálták felmérni a kínáló lehetőségeket. S ennek mintegy illusztrációja volt a Sezanai Művészeti Egyesület bemutatkozó kiállítása a Hevesi Sándor Színház galériájában. A kiállításra egyébként a Fórum másik szervezője, Nemes László

festőművész jóvoltából került sor, aki maga is részt vett alkotóként a szlovéniai karsztvidéken működő művésztelep munkájában. Olasz, osztrák, horvát, szlovák, orosz, bosznia-hercegovinai, montenegrói festő alkotják a nemzetközi társaságot, természetesen a magyar és szlovén alkotókkal együtt. Sőt, egy Costa Rica-i művész, Leonardo Calvo is csatlakozott hozzájuk. A kiállítás címe – *Globina (Mélység)* – eleve Sezana környékének természeti adottságaira utal, arra, hogy hihetetlen meredek, függőleges falú, kútszerű szakadékokkal tarkított vidék ez. A művészek egy része ezt választotta kiindulópontul: Nikolaj Masukov (*Brez naslova*), Leonardo Calvo (*Epistemologija pokrajine*), Luka Lagator (*Nad krasom*). A legjellemzőbb a szlovén Samo Onic (*Vas nad jamo, olje na platnu*) című, kissé leegyszerűsített, erősen tagolt formákkal, tiszta színekkel készült képe, mely – a sziklákon lévő apró házak kontrasztjával – éppen ennek a mélységnek grandiózus voltát jeleníti meg. Az osztrák Max Ganglot egy, a karszton nőtt szilvafácscsa ihletett meg, Nemes László pedig két kis templomtoronyról, tömör kőépítményről festett, a súlyos, tömbszerű látványt szinte lebegő vízióvá varázsoló képet. Mások már áttételesebben „fogalmazznak”, Leo Hanzl és Damir Merzanov térképelekké stilizálja, „írja át” a naturális formákat. A két szlovák művész a maga világát hozta ezúttal is, Daniel Brunovsky valamiképp a leromlott, kősvataggá változott Édenből űzeti ki a katasztrófát előidéző Embert, míg Viera Brunovska egy lüktető, óriásira felnagyított szívvel hökkenti meg a nézőt. Matrek Ormandik pedig, széles ecsetvonásokkal, expresszív módon festett, lerogyó *Batman*-jével a tömegkultúra szimbólumát változtatta erőteljes képi motívummá.

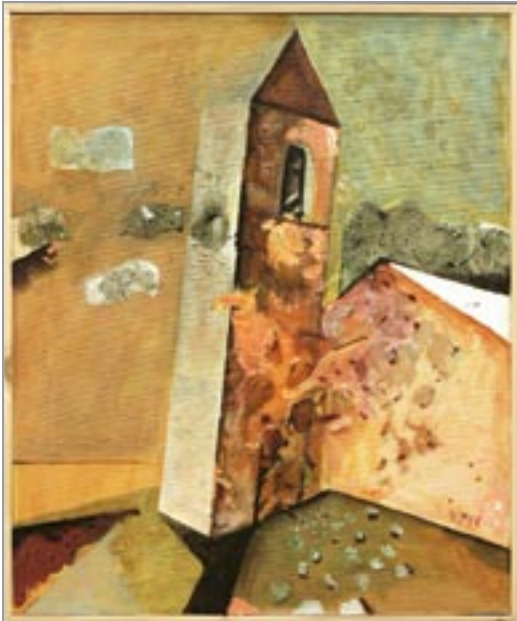
A nemzetközi társaság számos galériában mutatkozott be szerte Európában, rendkívül színvonalas első magyarországi kiállításuk, reméljük, további meghívásokat eredményez.

Szinte ezzel egy időben nyílt meg a Keresztury ÁMK Hangverseny- és Kiállítótermében a *Quint – Öten határok nélkül* című tárlat. Akár nőművészeti jelenséggént is felfoghatnánk az öt alkotó jelentkezését, tekintettel arra, hogy öt hölgyről van szó. Az osztrák Christine Kertz kedveli az expresszív felület- és dokumentumelemek kombinációját, mint ez a Fekete-fehér és én című sorozatából kitetszik. A régi, 19. század fordulójának időszakából való kottalapokon sejtelmes sziluettek (árnyak) látszanak, mintha az egykori közönség volna megidézve. Az absztrakt expresszionista – tasiszta, szétfolyó, esetleges ecsetnyomokat pedig szigorú, többszörös kivágatok, keretek közé zárja. Az olasz Claudia Mezzina-Macher kiindulópontja a táj: egy rendkívül harmonikus tájképet láttunk tőle, mely a zöld pasztelles árnyalataival idézi fel a mindent elborító vegetáció harmóniáját. Máskor izzó, vörös színeket hord fel a vászonra, s a színáramok dinamikája, az árnyalatok egymásba olvadása és elkülönülése ad belső távlatot és feszültséget képeinek. A horvát Barbara Raic az elszemélytelenítés változataival kísérlete-

GLOBINE... (Mélység)

Válogatás a Sežana-i nemzetközi művésztelep anyagából

Nemes László: Isten háza a kövön

Luka Lagator: Fény a karszt felett

Max Gangl:
Szilvafa

Ani Tretjak:
Földenergia

Enteriőrök a kiállításról (Hevesi Sándor Színház galériája)

Péntek Imre tárlatszemeleje

QUINT – Öten határok nélkül

Tárlat a Keresztury ÁMK Hangverseny- és Kiállítótermében

Elisabeth Ledersberger - Lehoczky: Torzó

Cvetka Hojnik: Az időtlen érintés (sorozat)

Barbara Raič: Senki nyomán, II.

Christine Kertz: Fekete, fehér és én, II.

Claudia Mezzina-Macher: Érzések, I-II.

zik: „érzéki minimalizmussal” rögzíti az esetlegesnek tűnő ecsetnyomokat (Senki nyomában, I-IV.), s bár nehezen követhető, mégis kivehető egy sikolyszerű, traumatikus érzelmi folyamat a képek sorozatában. A legerőteljesebb kollekciót Elisabeth Ledersberger-Lehoczytól láttuk. Az osztrák-magyar szobrászról mindent tud az anyagról, hihetetlen plasztikai érzékeléssel formálja azt, ami látókörébe kerül. Szobrainak kidolgozatlan része is a kompozíció szerves eleme. A márvány, bronz és üveg mellett képes „a talált tárgyakat”, ipari hulladékot kombinálni a nemes anyagokkal. A betonvasak közé applikált akt-részlet és dróthálóba „csavart” plasztikák mellett láthattunk igazi, remek, vérbeli szobrászi kvalitásról tanúskodó műveket, mint a *Kalcit leány* vagy a *Menekülés*. Mindkét torzószerűen kifaragott büszt engedni hatni, érvényesülni a márvány és kalcit struktúráinak természetes szépségét, a lépcsőre komponált installációja pedig M. Duchamp *Lépcsőn lemenő aktjának* minimalista parafrázisa. A legszebb darab, a fekete – fehér rétegekkel erezett – márványból kifaragott *Büszkeség* számos jelentéssikkal hívja fel magára a figyelmet. Az öntudatos, megsokszorozódó női profil (és tartás) és az archaikus, egyiptomi szobrokra emlékeztető beállítás az örök női princípium hihetetlen tömör, emblematisz megjelenítése. Cvetka Hojnik viszont a textil anyagának kiváló ismerője. A bársonyos, szövészel, applikálással fakturálissá tett hátterek finom átmenetei jól kiemelik a minimalista, mértani, mégis költői tagolást, elrendezést, a négyzetes „rátétek” ritmusainak szertelen játékoságát. Az *időtlen érintések* sorozata olyan, mint egy repetitív zenei mű: az ismétlődések, a variánsok, az alig észlelhető „elmozdulások”, modulációk adják ki a „szövevény” egészét. A szögletes formák és a puha, elomló, hullámozó kelme kölcsönhatása az anyag és gondolat viszonyát példázza, amelynek eredménye valamiféle rend és harmónia. A kiállítás résztvevői – ebben az Adriától Nyugat-Magyarországon át Bécsig terjedő térségben – a több szinten is folyó képzőművészeti dialógus meghatározó szereplői. Az „új érzékenység”, új európaiság általuk nyer hitelesítést – bizonyítva, hogy valóban lehetséges egy „határok nélküli” gondolkodás, a korábban lefojtott, elzárva nyitult, ma felnyíló, újraéledő zónákban is.

A kapcsolatteremtés nemcsak a nemzetközi szinten folyt: sor került „magyar-magyar” párbeszédre is. Májusban a Hevesi Sándor Színház galériájában egy zalaegerszegi festő és grafikus, Bedő Sándor és egy sepsiszentgyörgyi szobrász, Kovács Géza közös tárlatára került sor. A párosítást a véletlen hozta össze, mégis, a két művész szemléletbeli rokonsága első látásra nyilvánvaló. Mindketten a tárgyias absztrakt művelői, Bedő Sándornál inkább szürrealis látásmóddal, Kovács Gézánál jobbra groteszk beütéssel. Bedő Sándor már indulásakor a szentendrei iskolát, Vajda Lajost tekintette kiindulópontnak, s ehhez a hagyományhoz eddigi pályáján hű maradt. A szürrealizmus nála azt jelenti, hogy ecsetvonásai nyomán minden könnyeddé, lebegővé, szertelenné válik. Szemadán György írta róla

1994-ben: „... munkáin egyszerre van jelen a nosztalgikus elvágódás és a groteszk, az eminens módon elsajátított szakma tisztelete és a szabályok felrúgása, a teljesség igénye és a fragmentumszerű motívumok halmozása.” Talán hozzátehetjük: az idill és a kárhozat.

Mostani kollekciója keresztmetszetet adó válogatás az utóbbi húsz év terméséből: változatos, szemet gyönyörködtető anyag, de a képi építkezés konzekvenciája minden művén felismerhető. Míg korábban kedvelte a bonyolult (de)kompozíciókat, vagyis az olykor több síkra osztott, színes, dekoratív motívumokkal zsúfolt képfelületet, idővel mindinkább leegyszerűsödött, néhány, számára fontos elemre koncentrált. Két hommage-jellegű festmény, mint a *Kondor emlékére* vagy *Szemadán és én*, jól mutatja a régi és új kapcsolódási pontokat. Sokat foglalkoztatja a báb (az embermás, -utánczat) – s ennek van komolyabb létfilozófiai háttere is –, vagyis az, hogy az észlelt világ valamiféle látszat, felszín, a mélyben láthatatlan erők irányítják, befolyásolják. (*Bábszínház kellei, Bábszínház*) Nála a heroikus gyakran bohókás, groteszk ábrázolattá válik, mint a *Buta kán elrepül*, ahol szójátékon túl (ami verbálisan is kioltja az egykori, a rettegett hadvezérhez fűződő képzeteket) egy bravúrosan megfestett akvarellről van szó. A *Sárkányölő* küzdelme pedig sajátságos „strukturális látomássá” alakul; a vitéz és a szörny „szerkezetei” mintegy egymása „folynak”. Több képén is feltűnik a lendvai pályatárs, Gálcs István emléke, lepkéinek megidézése. A két alkotó közti lelki rokonság megnyilvánulásáról van szó, a tünékeny, törekeny, rebbenékeny szépség hajszolásáról, amely elérhetetlen (*Lepke, Gálcs I. emlékére*). A délszláv háború kísértetei jelennek meg a *Háború, Háborús lepkék* című képein.

Külön elemzést érdemelnek Bedő Sándor korpuszai. Ezúttal ennek is számos variánsával találkozhattunk a tárlaton. Az archaikus, naiv, népi Pléhkrisztus a festő számára csak kiindulópont: rendszerint a körvonalakra redukált, szakrális alakzatról beszélhetünk. Profán szakralitás ez, mégis hatásos, megragadó. Mindkét elem fontos számára: a kereszt, mint vallási szimbólum – mely itt visszanyeri a maga tárgyias, érzéki mivoltát –, s a szenvedő, halálba hanyatló emberi test, lélekké változóban. Képein a stilizáltan megjelenített testi-anyagi és elvont, spirituális rétegek játszanak egymásba, delejes erejű látvány formájában.

Van egy képe, *Csepűrágók*, a dátuma szerint 2007-ből. Vagyis Bedő Sándor hatvanadik születésnapjának évéből. A három síkra komponált képen a főalak, a festő, nyilván önarckép. A háttérben lévő „mutatványosok” csoportja és a Cézanne-i almákkal küzdő festő párhuzama kissé szomorkás, elégikus, melankolikus következtetésekre utal, de aligha jogosan. Inkább arra figyelmeztet: van a közelünkben egy nagyszerű festői (és grafikai!) műegyüttes, ami feltárára, megbecsülésre, széleskörű elismertetésre vár. Míg Bedő Sándor visszahúzódo (azt is mondhatnám: rejtőzködő) alkot, addig Kovács Gézáról ez korántsem mondható el. Bár autodidaktaként kezdte a pályáját, kezdet-

ben mérnökként dolgozott, ma abszolút profinak számít, aki mind Romániában, mind Magyarországon tagja a meghatározó művészeti társaságoknak, szövetségeknek. S tárlatai rendre-sorra nyílnak nemcsak a két országban, de Nyugat-Európában is. Igazi „világjáró” művész, remek kispasztikákkal a batyujában, aki egyaránt szívesen kite-szi portékáját kis- és nagyvárosok közönsége elé. Sajátos, „kétarcú” plasztikai világ ez. Az egyik a klasszikus irányultságot követi, amikor karakteres, torzószerű lényeket mintáz, önt bronzba, fémbe, máskor talált tárgyak fura, több jelentéssel felruházott, szellemes, groteszk konstrukcióit hozza létre. Wehner Tibor találóan jellemzi, gyakran e két irányzat egymásba fonódását mutató, plasztikai világot: „A különböző tárgyak, eszközök, alkatrészek konkrét felhasználásával vagy emlékszerű megidézésével és műbe építésével Kovács Géza az objekt trouvé, az assemblage klasszikus avantgarde műtípusát alkalmazva hivatkozik a valóságra, de e konstrukciók ugyancsak a múlt század első évtizedeiben alkotott progresszív mesterek, majd a pop art alkotóinak szellemisége által áthatott, nem egyszer emberalakokat, antropomorfizált alakzatokat jelenítenek, testesítenek meg.”

Olykor talált tárgyak, mezőgazdasági volt munkaeszközök éppúgy, mint ipari fémhulladékok, sugallják az ötletet, amikből – némi áthelyezéssel, rendezéssel, halmozással – műtárgy lesz (*Torony, Madarak, Szerencse fája*). Máskor viszont „be kell avatkozni” a konstrukció, a kívánt, sok jelentésrétegű formáció megalkotása érdekében. A vágás, újra összerakás, hegesztés – némely esetben festés – során nyeri el alakját sok-sok fura kis szerkezet, tárgykollázs (*Piros kocsi, Átkozott gereblye, Szerencse zárja*). A figurális jellegű munkák (*Fekvő alak, Szabadító, Bosszankodó*) erőteljes karakterrel vannak mintázva, de a részletek helyett inkább a forma sziluettje, asszociációs köre hat. Két munka azonban kiemelkedik ebből a kollekciónál: a *Megégetett gondolkodó* és a *Sütő András szeme*. Mindkettő tragikus asszociációkat kelt, az áldozatvállalás értelmére hívja fel a figyelmet.

Kovács Géza plasztikai „bohóctréfái” és „igehirdetése” mai társadalmi-emberi helyzetünkről adnak „látletet”, de úgy, hogy az „örök mintákat” sohasem tévesztik szem elől.

A tavaszi évad egyik utolsó kiállítása a *Pannon párbeszéd*, a Gönczi Galériában nyílt május közepén. Csáktornya, Lendva és Zalaegerszeg művészeinek válogatott munkáival találkozhattunk, mintegy felelevenítve a közös bemutatkozást, az egymás műveivel szembesülést, amelyre a kilencvenes években gyakra(bba)n került sor. A három országban alkotó művészek jól megértették egymást a modern képzőművészet nyelvén. A figuratív törekvések jegyében készültek Kresimir Hlebec hiperrealista rajzai (*Családi kötélék, Győzelem*), míg a *Felejtsd el az emlékeket*-en Chirico-s terek álomszerű figuráit látjuk. Mintha ezt folytatná Frimmel Gyula grafikai lapjain, az *Álomkonténer* szürreális jeleneteivel, vagy a *Vakablak*

„zárult perspektívájával”. Tánczos György fekete-fehér dokumentarista triptichonja, a *Kanizsai hadtest* első világháborús emlékeket idéz. A két „kísérő” kép elvont, dekoratív mintázattá válva fejleszt tovább a nagyapák egyenruhás csoportozatát, mintha az eredeti mű „vizuális kivonata” lenne. Gábor Zoltán a pszichológizáló, stilizáló dekorativitás elkötelezettje. Képein a régi lendvai épületek időbe süllyedt lenyomata ábrázolódik. A *Reggeli hold* nem a tájkép, hanem egy belső érzelmi (nyomasztó) hangulat megjelenítése. Birsa Dare tehén-képrészletei mintha fekete (térkép)foltokból állnának össze, melyeken nem a natura, hanem a foltok ritmusa, elhelyezkedése lenne fontos. A stilizált, fekete-zöld színekkel festett háttér előtt az állatok oldalán fodrozódó foltok vidám, mulatságos (alpesi) hangulatot keltenek. Pandur Ludvik – a jelentős maribori mester – sejtető expresszivitással dolgozik; absztrakciójában megmaradnak a (de)formált tárgyak, alakok, eltorzítva a kifejezés érdekében. A *Parsifal lovag hazatérése, I. II.*, a kelta mondakör jelenté- nek kissé ironikus parafrázisa. Misztikus hangulatot kelt a széles ecsetvonásokkal felrakott *A seregélyek megérke- zése*. Maga az elmúlás érzék meg a fekete madártestek sűrű rajával. E sejtelmes, érzelemdús festészet stílusában alkot Göntér Endre is; az *Elhagyott tűzhely* a hiány képe. Elszórt, csonkolt tárgyak szólnak a Rombolásról, a Menekülésről, a Magára hagyott „emberi helyről”.

Robert Wrana képein a fő motívum az eső; a sárga, kékes árnyalatú esőcseppek „sávjai” vidám, oldott hangulatot árasztanak. Suzanne Király-Moss *Hegyi útja* hasonló, dekoratív felfogásban készült, textiles faktúrával „feldúsí- tott” festmény. Cvetka Hojnik igényes textilképe (*Ébredés*) a műfaj minden igényét kielégíti; a geometrikus elemek lágy ritmusban helyezkednek el a képfelületen, feloldva a mértani formák merevségét. Baumgartner Dubravko tárgy-festménye (*Pannon fal*) abból a sorozatból való, amelyet újabban több variációban, összeállításban is kiál- lított. A romló-bomló falfelületek, vakolat- és agyagda- rabkák, faszervezetek az „idő munkájának” lenyomatai; tárgyas, mégis emelkedett fragmentumok ezek, melye- ken a festett felület és természetes anyaghasználat bravúro- san játszik egymásba. Nemes László *Élet* című triptichon- jának fő motívuma a női lét. A női portrék köré szőtt, különböző életszakaszokra, a kivirulásra és lebomlásra utaló, játékos, kavalkádszerű díszítő elemek (szirmok, levelek) a festő ismert módszerét mutatják: a dekorati- vitás és a dokumentarizmus sajátos vegyítését. Marton Zoltán számozott művei (*M-0811, M-06009, M-0735*) a színek árnyalataival, dinamikájával, eloszlásával készí- tenek „érzelmi hőképet”. Gálics István „Fossziliái”-ból is láthatunk néhány szép, lenyűgöző textúrájú nyomatot; a különleges, színes fametszetek mestere tíz éve halott, e mostani „párbeszédben” csak nagyszerű műveivel lehet jelen.

A zalaegerszegi résztvevők doyen-je, Németh János újabb, fekete színre égetett, erőteljesen mintázott, a

Bedő Sándor és Kovács Géza kiállítása

Hevesi Sándor Színház galériája

Bedő Sándor: Kereszt elszálló Krisztussal

Bedő Sándor: Gálics István emlékére, I.

Kovács Géza: Madarak

Péntek Imre tárlatszempléje

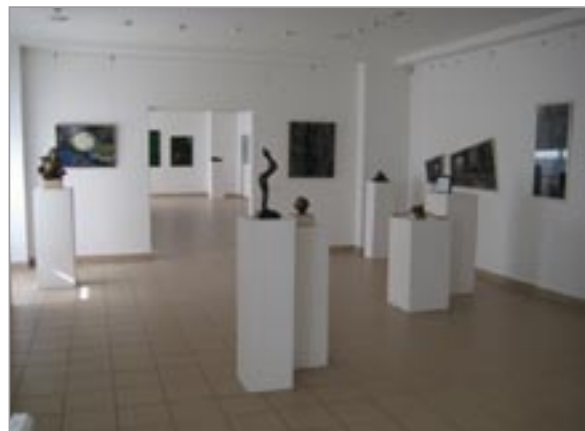
Kovács Géza: Bosszankodó

Pannon párbeszéd

Kiállítás a Keresztury ÁMK Gönczi Galériájában

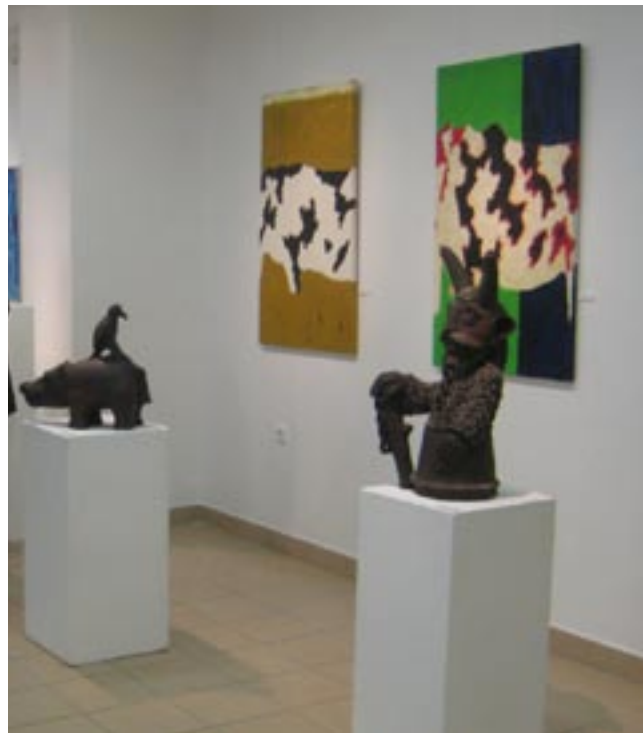
Enteriőrök
a kiállításról

tradíciót és a modernséget ötvöző kerámiaszobrainak darabjaival (*Busó, Víziló, Varjú*) mutatta meg, hogy a kor és a kísérletező kedv nem függ össze. Farkas Ferenc művész-szobraival képviseltette magát (*Hokusai, Disputa*); *Gustav Klimt*je a bécsi szecesszió alapítója előtt tisztelgőleg, az ismert mintákkal „hímezve” tele portréját, mely a posztamens márványfelületén is folytatódik. Fischer György jellegzetes kisplasztikáiból hozott el néhány, a karikírozásig elvitt „alakot” (*Narcisz, Morpheus, Alvó figura*). Groteszksz szépségük – a kifejezés érdekében torzított testarányok, végtagok kecses konstrukciója – ezúttal is meggyőzően érvényesült. Horváth László emblemikus tömörségű, leegyszerűsített, lényegre koncentráló formációi (*Erő, Könyvek*) színvonalasan képviselték a klasszikus avantgarde törekvéseket. Stjepan Jerkovic sajátos „bordában szőtt” (fa keretre húzott textílfonalak) installációi rusztikus hatást keltenek, bár bizarr címadása (*Ahol füst van, ott nincs tűz, Jobb hasisszívónak lenni, mint betegnek*) kissé elféltreviszik konstrukciói jelentés-holdudvarát. Ljubomir Levacic cím nélküli képfelületei a minimalista

dekoratívizmus jegyében készültek: az ezüst árnyalataival festett, apró négyzetekből összeálló képfelülete optikai ritmusával, a véletlen és szabályos eloszlás/elrendeződés kontrasztjaival fogta meg a tekintetet. Király Ferenc letisztult, archaikus idoloikat idéző, a márvány anyagát maximálisan érvényesítő plasztikái (*Női figura, Figura, Lelet*) az általa kedvelt organikusság, életerő, „életforrás” megnyilvánulásai.

Három ország, huszonegy művész, mégis egységes, egymást kiegészítő, azonos értelmezési körben mozgó látványvilág. A figurativitástól az absztrakt különböző változatáig terjedt a skála, de a modernség alaptónusai minden műben megjelentek. A lényeg, a de-formáció a jelentéstöbblet „kicsikarása” érdekében. Az elvonatkoztatás nem öncél: a lét(ezés) ontikus „hálózatának” felmutatása, az anyag „lelkületének” feltárása. Párbeszéd volt ez, nemcsak a művek, hanem az alkotó elsajátítás módszerei között is. A nyertesek mi voltunk, nézők. Hisz (ismét) kiderült: egymás közelében élve, munkálkodva, egy közös nyelv biztosan van, s ez a képzőművészet nyelve.

Enteriőr a kiállításról
(Az előtérben Németh János kerámiai, Busó és Víziló;
háttérben Birsá Dare: Tehenek, I-II.)